

KALMISTOPIIRI

Saunan monet funktiot 1600-luvun Turussa

Veli Pekka Toropainen

Saunaa on käytetty moniin tarkoituksiin kautta historian. Myös 1600-luvun Turussa saunalla oli monia käyttötarkoituksia. Syntymä ja kuolema tapahtuivat saunassa, ja voitiin saunaa käyttää suorastaan sairaalan esiasteena ammattimiehen hoitaessa siellä parantamisen. Saunoja myös vuokrattiin asunnoksi ja niissä työskenneltiin. Saunan alkuperäinen tarkoitus oli kuitenkin puhdistautuminen, ja myös saunomisesta on säilynyt esimerkkejä Turun raastuvan- ja kämnerinoikeuden pöytäkirjoissa, joihin tämä artikkeli perustuu. Saunomisen voidaan olettaa olleen jonkinasteisen pyhän piiriin kuuluva käytäntö. Saunassa ei olisi sopinut puhua kaikesta, ja toisen loukkaamistakin tuli välttää. Näin sauna sijoittuisi selkeästi rauhan piiriin katsottujen rakennusten, kuten oikeuden ja uskonnon paikkojen, laitamille. Oikeusjutut kertovat kuitenkin myös saunojien toisesta, ikävämpää käytöstä sisältäneestä puolesta.

Saunarakennukset

Turkulaiset talot oli rakennettu umpipihoiksi, joihin kuljettiin yöksi suljettavan portin kautta. Mahdolliset aukot rakennusten välissä oli tukittu aidoilla. Rakennuskantaan kuului isäntäväen oma tupa ja siihen yleensä liittynyt kamari. Monilla tonteilla oli lisäksi muita tupia ja toisinaan myös kamareita, joita vuokrattiin. Tontilla oli myös tarpeelliset ulkorakennukset, joihin kuului usein sauna. Mikäli sellainen puuttui, oli mahdollista käydä saunomassa naapurissa. Esimerkiksi Matts Humalainen ja hänen kansaperillisansä hakivat heinäkuussa 1647 jo 17 vuotta aiemmin kuolleen Matts Barkaren ja hänen vaimonsa Annan Napaturussa Koulukadulla omistaman Barkaren talon perintöä, jonka leski Anna oli myynyt. Tontilla sijaitsi tupa kamareineen ja eteisineen, sauna kamareineen, pieni karjasuoja, kaksi aittaa, kaksi kaalimaata ja kaksi kasvimaata.

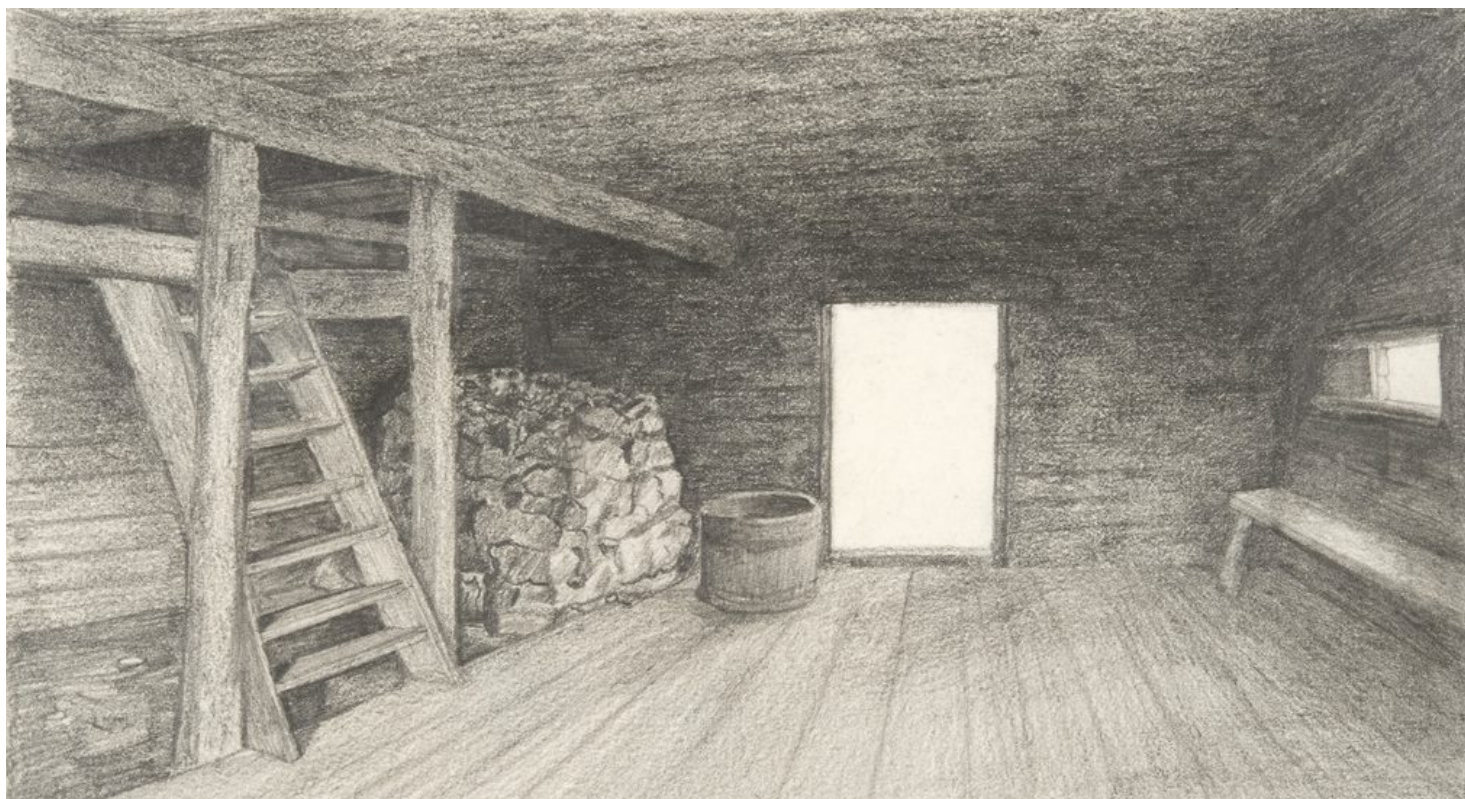

Savusauna. Oskari Paatelan maalaus 1911. Kuva: Kansallisgalleria.

Naapurit tuli huomioida ahtaasti rakennetussa kaupungissa, eikä oma rakentaminen saanut aiheuttaa vahinkoa naapureille. Räättäli Hans Mårtenssonille annettiin kesäkuussa 1666 lupa tukkia edesmenneen Sigfrid Karan tyttären Valborgin saunan luukku, joka avautui suutarin pihalle. Luukku oli ollut auki kymmenen vuotta ja ihmiset olivat heittäneet siitä vettä suutarin pihalle.

Savenvalaja Mickel Fäse ja hänen naapurinvaimonsa Hampulan leski Malin Thomasdotter sopivat puolestaan marraskuussa 1660 riitansa niin, että leski ylläpiti aitaa heidän tonttinsa rajalla Fäsen saunan takana koko sen matkalta. Lisäksi lesken tuli korottaa aitaa, joka oli aitan ja saunan välissä kadulle päin. Hänen tuli myös pitää kunnossa Fäsen tontille päin oleva räystäskourunsa.

Kauppias Simon Jakobsson Jobbin leski valitti lokakuussa 1689, että hänen naapurinsa kauppias Märten Arp oli rakentanut saunansa ja kamarinsa liian lähelle heidän tonttinsa rajaa niin, että vesi valui räystäältä lesken seinälle ja mädätti sen. Arp sanoi saaneensa tähän luvan lesken vanhimmalta pojalta Johanilta. Oikeus määräsi kuitenkin rakennukset siirrettäväksi, sillä poika omisti tontista äitinsä eläessä vain 1/14.

Saunan interiööri. Kuva V. E. Laurell 1882, Museovirasto, kansatieteen kuvakokoelma.

Pienet saunarakennuksille aiheutetut vahingonteotkin käsiteltiin oikeudessa. Matts Larssonin vaimo Margareta Jakobsdotter oli aiheuttanut joulun pyhinä 1667 piialleen Maria Mårtensdotterille haavan sormeeseen puukolla. Piian mukaan emäntä oli suuttunut hänelle, kun hän oli tehnyt reiän saunan kalvoikkunaan. Emäntä tuomittiin maksamaan haavan sakko 12 markkaa kaksinkertaisena, sillä hän oli rikkonut joulurauhaa.

Herra Samuel Chytreus valitti huhtikuussa 1663, että porvari Thomas Huikarin vaimo Lisbeta Jöransdotter oli repinyt edellisen rukouspäivän iltana aukon hänen aitaansa ja varastanut hänen pihaltaan kirveen. Lisbeta vastasi Chytreuksen väen hakanneen hänen saunansa seinään ja hän oli mennyt siksi ja ottanut kirveen merkiksi teosta. Herra Samuel sanoi, että jos hänen luonaan asuvat ylioppilaat olivat hakanneet seinään, hän ei tiennyt siitä mitään. Hän ei halunnut syyttää Lisbetaa varkaudesta ja tämä lupasi palauttaa kirveen.

Tulipalot

Kaupungin valvontatoimet kohdistuivat rakennusten kunnon lisäksi myös tulipalovaaraan. Saunat olivat tavallista herkempiä syttymään kovan lämmittämisen ja usein huonon rakentamisen vuoksi. Huonommin kävi lokakuussa 1662, ja kämneri Matts Grelsson Turska sai syyn valittaa, että tuli oli päässyt huolimattomuudesta irti edellisena yönä kello kolme Henrik Eskolan lesken Agneta Johansdotterin luona. Leski kertoi, että saunassa oli kuivattu edellisena iltana tulliesimies Jakob Andersson Gyllenstaken lihoja, jotka oli korjattu pois kello neljältä iltapäivällä. Lesken mukaan tupaa oli lämmitetty aivan liian paljon niin, että lihat olivat putoilleet vartaasta. Leski oli huomauttanut tästä rengille. Kun Gyllenstaken väki oli lähtenyt, oli leski heittänyt vettä kiukaalle ja tehnyt niin uudelleen ilta kymmeneltä.

Tuli oli päässyt uunissa olleesta raosta saunan seinään. Viereinen aitta oli syttynyt ja leskeltä oli tuhoutunut siellä olleet kaksi tynnyriä suolaa ja muuta hänen omaisuuttaan. Samalla olivat tuhoutuneet

aitassa olleet Samuel Wittingin ruokatavarat jauhot, maltaat, suolasilakat ja siiat. Gyllenstaken renki Jöran Nilsson ja imettäjä Brita Eriksdotter kielsivät lämmittäneensä saunaa liikaa. Vaikka tulipaloa oli sammutettu lain määräyksen mukaan kirvein ja ämpärein, ja siitä oli varotettu huudoin ja kellojen soitolla, tuomittiin leski kuuden markan sakkoon huolimattomasta tulen käsittelystä.

Kämneri Hans Hörling halusi syyskuussa 1689 porvari Märten Kurjen vaimoa Dorothea Bertilsdotteria kuultavaksi tulipalosta, joka oli syttynyt hänen luonaan lauantaina 21. syyskuuta kello kolmen ja neljän välillä aamulla. Vaimo kertoi miehensä olleen tuolloin Korppoossa ja hänen lämmittäneen saunan kello kolmelta sairaan kehonsa olon helpottamiseksi. Lisäksi yksi hänen lapsistaan oli ollut sairaana ja tarvinnut saunaa. Sitä hän ei tiennyt, miten kekäle oli lentänyt saunan kynnyksen alle. Hän kertoi, että tulta päin käytiin ämpäreillä, kellojen soitolla ja huudoilla.

Saunajat vilvoittelevat Akseli Gallen-Kallelan maalauksessa. Kuva: Kansallisgalleria.

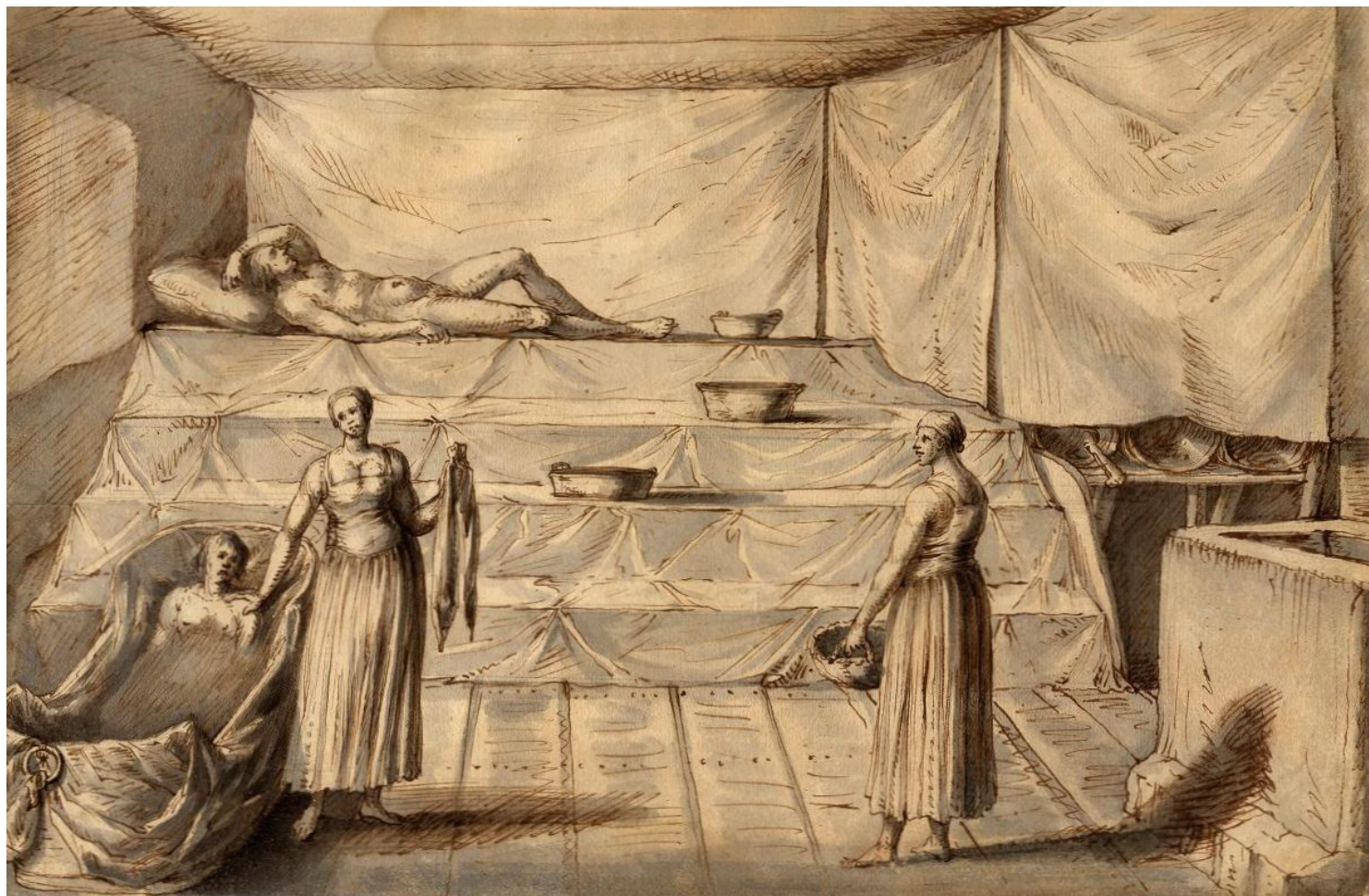
Saunomassa

Saunominen kuului kaupunkilaisten rutiineihin samalla tavalla kuin maaseudullakin. Useat oikeusjutut korostavat puhtautta, puhtaita vaatteita sekä siivoamista. Mikäli mahdollista, ei kukaan halunnut olla

likainen, ja puhdistautumisen mahdollistivat saunat, joita oli vähintään kolmanneksessa kaupungin taloista.

Kämneri Hans Hörling syytti virkansa puolesta marraskuussa 1694 paimen Markus Eskilssoninin leskeä Maria Mårtensdotteria siitä, että tämä oli lyönyt 22. syyskuuta sotamies Erik Hakkisen leskeä Maria Klemetsdotteria niin, että tämä oli kuollut. Kämnerin mukaan porvari Pikipään piika oli saattanut Maria Klemetsdotterin tuona päivänä hänen pyynnöstään paimenen lesken luo. Kun he pääsivät lesken pihalle, oli tämä hyökännyt piian kimppuun, joka pakeni paikalta. Seuraavaksi paimenen leski hakkasi Maria Klemetsdotteria ja ajoi tämän pihaltaan.

Maria Klemetsdotter löydettiin vielä samana päivänä kuolleena kadulta paimenen lesken portin ulkopuolelta. Maria kielsi lyöneensä edesmennyttä muulla kuin noin kyynärän mittaisella kapealla köydellä, jonka hän esitti oikeudelle. Maria Mårtensdotter sanoi, että Maria Klemetsdotter oli niin saastainen, ettei hän halunnut päästää tätä sisälle taloonsa. Lisäksi tätä oli epäilty varkaudesta. Klemetsdotter oli lisäksi kaatunut omia aikojaan pihalla. Piika Maria ja kaupunginpalvelija Johan Anderssonin vaimo olivat luvanneet viedä hänet saunaan, kun Maria Klemetsdotter oli itse noussut ylös, mutta olivat kuitenkin vieneet hänet ulos portista.

Italialainen Lorenzo Magalotti vieraili Ruotsissa 1674. Hänen teoksessaan *Notizie di Svezia (Sverige under år 1674)* on kuvitusta myös saunakulttuurista. Kuva: Public Domain.

Pellavakankurin leski Maria Simonsdotter kertoi joulukuussa 1694 pellavakankurin kisällin Simon Jöranssonin, joka työskenteli aikaisemmin hänen verstaassaan, tulleen kaksi viikkoa aiemmin perjantaina hänen luokseen ja yöpyneen talossa. Lauantai-iltana kisälli oli mennyt saunaan lesken lasten kanssa. Vastat he olivat hakeneet vintiltä, jossa leski säilytti myös vaatteitaan.

Sauna kelpasi pesutilaksi vielä viilettyäänkin. Kaupunginvouti Sigfrid Johansson valitti vuonna 1640, että kolme ylioppilasta oli ryypiskellyt suuren rukouspäivän aattona. Ylioppilaat olivat kuitenkin olleet rukouspyhää edeltävänä torstaina deponoitavana eli suorittamassa vanhempien ylioppilaiden antamia naurettavia ja nöyryyttäviä tehtäviä, ja kun he olivat päässeet opiskelutovereidensa käsittelystä myöhään illalla, olivat he menneet saunaan peseytyäkseen jälleen puhtaiksi. Tämän jälkeen he olivat asettuneet aterialle ja antaneet noutaa ainoastaan yhden kannullisen (2,5 litraa) olutta ruokajuomaksi.

Kun talossa ei ollut omaa sauna, käytiin saunomassa tuttavien luona tai naapurissa. Nämä saunakäynnit paljastuvat asiakirjoista mitä moninaisemmista syistä. Ja olihan jonkun lämmitettäväkin sauna ja toimittava saunapiikana ja pestävä saunojat. Henrik Anderssonin vaimo Lisbeta Henriksdotter oli joulukuussa 1680 yhdessä vaimo Valborg Mattsdotterin kanssa lämmittänyt sauna, minkä seurauksena Jöran Käikäläisen vaimon Anna Eskilsdotterin vuohi oli kuollut savuun. Anna oli maksanut rakkarille taalarin siitä, että tämä oli vienyt raadon pois ja haudannut sen. Lisbeta ja Valborg määrättiin maksamaan vuohi kolmella taalarilla ja Annan kulut yhdellä taalarilla.

Pellavakankuri Henrik Bertilsson kertoi tammikuussa 1669, kuinka Alexander Hervien vaimo oli tullut loppiaisen iltana saunaan, jossa kankuri oli, ja jossa vaimo oletti piikansakin olevan. Hän oli kutsunut piikaansa sakramantatun huoraksi ja käskenyt tätä luokseen. Kankurin vaimo oli vastannut, ettei piika ollut saunassa, eikä ollut siellä aiemminkaan. Hervien vaimo oli vastannut tähän, että hän antaisi huoralle hiilihangosta. Kirjanpitäjän piika Lisbeta Mattsdotter oli neuvonut Hervien vaimoa laskemaan hiilihangon, jolloin tämä oli todennut, että siinä toinen huora piilottelee toista, ja enkös minä saa kysyä piikani perään. Hän sanoi vielä, että huoria olette kaikki ketään pois lukematta. Hän oli kutsunut erityisesti kirjanpitäjän piikaa kaakinpuupiiskaajattareksi. Hervien vaimo ei nähnyt saunassa olevia, sillä oli pimeää.

Suomalainen sauna. Kuva: Giuseppe Acerbi 1804.

Saunassa ei sopinut puhua kaikista aiheista, jos halusi välttää riitaa. Tilan olisi tullut olla neutraali, mutta niin ei aina tapahtunut. Porvari Mickel Brusiusson kertoi helmikuussa 1693 sotamiehen vaimon Maria Jöransdotterin haukkuneen häntä edellisenä markkinapäivänä 19. tammikuuta. Kun Mickel oli mennyt veljensä saunaan, jossa Maria oli jo aiemmin, oli tämä sanonut heti, että mitäs sinä kelmi ja hopeatuopin varas tänne änkeät. Maria oli ottanut kiukaan holvista kiviä ja heittänyt ne Mickelin selkään sellaisella voimalla, että Maria oli itse kaatunut juopumustaan. Maria kertoi Mickelin tulleen juosten saunaan erään piian perässä ja lyöneen piikaa niin, että Maria oli kieltänyt tätä entistä isäntäänsä tekemästä niin. Mickel oli heti kutsunut häntä huoraksi ja ryövärittäreksi. Mickel myös löi häntä niin, ettei hän ollut kyennyt liikkumaan kokonaiseen tuntiin. Hän oli sanonut Mickelille vähillä voimillaan, että tämä oli varas ja kelmi, kunnes todistaisi sanansa Mariasta.

Porvari Henrik Hwittkop kertoi kutsuneensa porvari Eskil Keson kanssaan saunaan heinäkuussa 1695. Tämä ei ollut kuitenkaan tullut, mutta hänen veljensä Jöran Keso oli tullut. He olivat keskustelleet saunan jälkeen Jöranin mahdollisesta avioliitosta Johan Naulan sisarentyttären kanssa. Henrikille syntyi

tästä suukopua Eskil Keson vaimon kanssa ja Eskil totesi Henrikille: ”Koirax sinä Cutzutan, Koira sinä oletkin, Porsas ia Råtta!”

Saunassa on siitetty ja synnytetty

Sauna oli lämmin ja turvallinen syli, jonne toisten silmät eivät yltäneet, kun haluttiin seurustella intiimisti. Siksi sauna mainitaankin muita tiloja useammin paikaksi, jossa seuraava sukupolvi sai alkunsa. Esimerkiksi Karin Eskildotter oli itsellinen piika Johan Postin lesken talossa. Siellä hänet oli makasi Arvid Forbuksen hoviin kuulunut renki Henrik, joka oli tavannut käydä talossa saunassa. Lapsen Karin oli synnyttänyt kolme viikkoa ennen pääsiäistä 1663.

Kun synnytyksen aika koitti, kokoontuivat synnytyssaunaan paikalle kutsutut sukulaisnaiset ja naapurin vaimot valvomaan synnytystuskissa olevan kanssa ja avustamaan kättilöä. Synnyttäjälle tarjottiin neuvoja, tukea ja vahvistavaa juomaa. Tiedämme tämän oikeuspöytäkirjoihin jääneistä maininnoista. Tarkastaja Anders Ruuth ei voinut marraskuussa 1660 osoittaa, että Johan Tolpo olisi myynyt luvatta viiniä. Tolpon vaimo oli ainoastaan antanut edellisenä syksynä pullollisen viiniä miehensä tietämättä Simon Jobbin synnytystuskissa olleelle vaimolle.

Naisihminen Lisbeta Mattsdotter oli sortunut vuonna 1669 jo toisen kerran salavuoteuteen. Hän nimesi Tukholmaan lähteneen ja Sääksmäellä syntyneen Märten Mattssonin lapsensa isäksi. Lisbeta oli otettu kirkkoon yhdessä Oulussa syntyneen toisen naisihmisen Karin Johansdotterin kanssa. Kirkotuksen oli suorittanut vanha pappismies Simon ja se tapahtui David Sätsken lesken saunassa Aninkaisissa joen pienellä puolella, mistä molemmat naiset olivat antaneet papille kuusi markkaa. Koska Tämä oli Lisbetalle toinen kerta, sai hän kymmenen hopeataalarin sakon ja hänet lähetettiin konsistoriin saamaan hengellisen rangaistuksensa.

Kihlakunnantuomari Samuel Olofsson halusi kesällä 1683 kuulusteltavaksi Nousiaisten Killalasta olevaa Maria Andersdotteria, joka oli synnyttänyt kuolleen lapsen ratsumies Klemet Claessonille. Marialta kysyttiin, missä synnytys oli tapahtunut, keitä siinä oli läsnä ja oliko lapsi kuollut sen vuoksi. Synnytys oli tapahtunut Petrus Rutheliuksen vaimon Valborg Sigfridsdotterin saunassa, ja läsnä oli ollut Marian sisar Sofia Andersdotter. Sofia oli pyytänyt Valborgilta, että Maria pääsisi vaimo Valborgin saunan lämpöön, sillä Maria oli tuntenut itsensä sairaaksi.

Maria oli ollut saunassa kahdeksan päivää synnytystuskissaan ja synnyttänyt lopulta kuolleen poikalapsen. Rutheliuksen vaimo sanoi ymmärtäneensä, että lapsi kuoli itse synnytyksessä. Kättilönä toiminut laivamies Jakob Märtenssonin vaimo Valborg Eskildotter vannoi valan ja kertoi olleensa Marian luona kahdeksan päivää tämän ollessa synnytystuskissaan. Hänenkin mukaansa lapsi oli kuollut synnytyksessä. Myös ratsumies Thomas Havulan leski Valborg Eriksdotter, jonka Rutheliuksen vaimo oli kutsunut paikalle, kertoi valan vannottuaan lapsen syntyneen kuolleena.

Konsistori lähetti kauppakisälli Hans Schelen ja piika Maria Bertilsdotterin asian raastupaan maaliskuussa 1687. Kisälli oli maannut Marian useita kertoja saunan lavolla ja siittänyt tälle lapsen edellisessä elokuussa. Koska piika väitti itsepäisesti, että hänelle oli luvattu avioliittoa, lähetettiin asia takaisin konsistoriin. Lopen Saliniemestä kotoisin ollut Margareta Sigfridsdotter kertoi palvelleensa Turussa joitakin vuosia ja viimeksi lääkäri Tobias Kompstilla, jossa hänet teki raskaaksi asianajaja Henrik Malleniuksen kirjuri Henrik Claesson. Ratsumies Hans Märtenssonin vaimo Lisbeta Jakobsdotter oli puolestaan nähnyt Henrikin makaavan Margaretan kanssa saunan lavolla. Makaamiseen kelpasi myös saunan penkki.

Boris Kustodievin maalaus "Venäläinen Venus" (n. 1925).

Kuva: Wikimedia Commons.

Ruovedellä syntynyt piika Valborg Henriksdotter kertoi palvelleensa kaksi vuotta porvari Jöran Leipälällä. Kesällä 1694 taloon tuli viisi savolaista miestä, joilla oli juttu käsiteltävänä hovioikeudessa. Valborg ei tiennyt miesten kotipitäjää, mutta yksi heistä, Krister, oli tehnyt tuttavuutta hänen kanssaan syysmarkkinoiden aikaan. Mies oli kertonut, että hänellä oli kotona vanha isä ja äiti, ja että hän nautti Valborgin ja veisi tämän kotiinsa. Hän oli antanut Valborgille messinkisormuksen ja kaksi kuparitaalaria ja maannut hänet sitten viikon ajan Leipälän saunassa, jonne piika hiipi yöllä tuvasta makuusijaltaan. Mies matkusti pois heti uudenvuoden 1695 jälkeen ja lupasi palata keväällä.

Aviottomien lasten äidit vetosivat toisinaan siihen, että kaikki tiesivät makaamisesta. Heistä näytti todennäköisesti tällöin, etteivät he saisi asiaansa muuten edistetyksi oikeudessa. Ylioppilas Johannes Liljevan valitti lokakuussa 1691 piika Margareta Larsdotterin väittäneen hänen maanneen tämän kanssa. Syntyneen lapsen piika oli antanut kastaa 15. elokuuta hänen nimelleen. Margareta väitti edelleen ylioppilasta isäksi ja sanoi makaamisen tapahtuneen pyhäinpäivän ja Martin välisenä aikana ylioppilaan äidin hyveellisen matroonan Karin Bosdotterin talossa keskellä päivää kamarissa arkun päällä. Tällöin lapsikin oli saanut alkunsa. Muut kerrat ylioppilas oli maannut hänen kanssaan pormestari Laurentius Wilstadiuksen saunassa, mistä tiesivät kertoa kaikki sen kadun varrella asuneet ihmiset.

Piiat saattoivat puhua ristiin muiden oikeusjutun asianosaisten kanssa. Koska aviottoman lapsen synnyttäneen naisen appivanhempiehdoikkaat vastustivat pääsääntöisesti poikansa avioliittoa maaton naisen kanssa, kertoivat he oman kantansa poikansa hyväksi. Kämneri Johan Graan kantoi viran puolesta naisihminen Valborg Jöransdotteria vastaan salavuoteudesta. Hän oli synnyttänyt 6.12.1695

aviottoman poikalapsen. Lapsen isäksi Valborg ilmoitti nyt Narvassa eräällä herralla palvelevan porvari Henrik Pungin pojan Jakobin, joka oli maannut hänet kaksi viikkoa ennen talvimarkkinoita 1695. Makaaminen tapahtui Pungin tuvassa, ja Valborg sanoi, että pojan vanhemmat tiesivät hyvin asian, sillä he makasivat samassa tuvassa. Henrik Pungin vaimo Kirstin Abrahamsdotter esitti hankkimansa todistuksen, jonka mukaan Valborg oli nukkunut kolme yötä Pungin saunassa, mutta Jakob tuvassa. Lisäksi lapsen syntymäaika ei täsmännyt Valborgin väittämään makaamisaikaan.

Oikeus otti marraskuussa 1697 käsiteltäväksi suutari Lars Widströmin ja tämän vaimon Margareta Thomasdatterin sekä kauppias Ranckenin välisen asian. Rancken oli matkustanut edellisenä päivänä tilalleen Kreivilään Paattisille. Lars tuotti todistamaan veljensä 13-vuotiaan tyttären Anna Johansdotterin, jolla on kuulossa vikaa niin, että hänen on vaikea kuulla. Tyttö kertoi Ranckenin ratsumiehen Johanin tulleen hänen äitinsä Johan Källaren luo. Tyttö oli lähetetty noutamaan Margaretaa, joka oli sitten maannut useita öitä Johanin kanssa saunan lattialla. Kun valo oli sammutettu, oli Johan heti kaulaillut Margaretaa ja kiivennyt sitten tämän päälle. Sen jälkeen ”likisteldin ja likuteldin”, kuten sanat kuuluivat suomeksi.

Kaikki saunassa maatut naiset eivät olleet halukkaista kanssakäymiseen. Kämneri Bertil Jakobsson Letzle tuotti heinäkuussa 1670 oikeuteen Pöytyän Ypäjän kylässä syntyneen Anna Larsdotterin, joka väitti jokin aika sitten, että Henrik Mattsson Malm oli yrittänyt raiskata hänet Henrik Pyrrin saunassa. Anna kertoi olleensa neljä viikkoa aiemmin imettämässä lasta Pyrrin naapurissa ja menneensä sitten Pyrrin taloon aikomuksenaan saunoa yöllä. Malm, joka oleskeli Pyrrin talossa, oli seurannut häntä saunaan. Mies oli yrittänyt saada tahtonsa läpi hänen kanssaan kaikin mahdollisin tavoin. Hän oli vastustanut miestä voimiensa mukaan, vaikka hän oli langennut aiemmin neljä vuotta aiemmin salavuoteuteen ja saanut siitä rangaistuksen. Mies oli hakannut Annan pahanpäiväisesti ja pitänyt kättään hänen suunsa edessä niin, ettei Anna ollut voinut huutaa.

Ruumiin peseminen saunassa

Kun kuolema koitti, kokoontuivat kutsutut naiset saunaan pesemään ruumiin arkuttamista varten, jotta surevat saattoivat vielä hyvästellä edesmenneen. Esimerkiksi porvari Mickel Wargin vaimo Anna Jöransdotter huolehti äidistään tämän eläessä, pesi ruumiin ja antoi laittaa äidin arkuun.[1] Samoin Eskil Simonssonin vaimo pesi kirjanpitäjä Daniel Brömsen vaimon ruumiin. Jos pesijää ei löytynyt omasta perheestä, voitiin sellainen palkata, vaikka naapurin vaimosta.[2] Brita Jöransdotter selitti oikeudelle lokakuussa 1694, että porvari Erik Turskan lesken piika Lisbeta, joka oli myös kaupustelija, kuoli edellisenä syksynä. Britan tytär Maria Jakobsdotter, joka palveli piikana porvari Erik Kissalalla ja myi porvarin tavaroita torilla, kutsuttiin muiden kaupustelijoiden kanssa laittamaan Lisbetan ruumis arkuun 8. syyskuuta, joka oli markkinapäivä. Tätä varten Maria pukeutui parhaimpiinsa.[3]

Saunassa nukkumisessa saattoi olla vaaransa. Leski Gertrud Mårtensdotter Paraisilta kertoi nimittäin helmikuussa 1674, että hänen poikansa Matts Mattsson oli tullut edellisenä Mikon päivänä Anders Merthenin lesken Katarina Gerdnerin palvelukseen. Poika oli kuollut keskiviikkona 14. tammikuuta äkillisesti ja hänet oli haudattu seuraavana lauantaina. Nyt vaimo oli kuollut, että poika olisi murhattu yöaikaan pistämällä miekalla. Tätä todistivat pojan lampaannahkaiset alushousut ja rohtimesta tehdyt päällyshousut olivat veressä. Katarina Gerdnerin poika kandidaatti Anders Merthen tuli oikeuteen äitinsä puolesta. Hän kertoi rengin menneen lämmittämään saunaa ja jääneen sinne yöksi makaamaan. Hänet löydettiin häkään kuolleena. Kaupungin lähettämät miehet totesivat, ettei hänessä ollut haavoja tai mustelmia. Hänen suustaan ja nenästään oli tullut verta, kuten usein äkkikuolemaan menehtyneiden kävi. Katselmusmiehet eivät voineet olla kauan saunassa kamalan lemun vuoksi, sillä ruumis oli maannut siellä edelleen omissa eritteissään. Oikeuteen kutsuttiin seuraavaksi naiset, jotka pesivät ruumiin. Margareta Jakobsdotter ja Anna Olofsdotter kertoivat ruumiin olleen erityisen likaisen, sillä

Matts nukkui saunassa vaatteet päällä.

Åffor det 20 Cap. 1674. 27. Februarj.
 Å Jacob Rindfors Läkare rådgivar utskick: Johan Linnies for
 utskick om attest angående för en frants for Lumber, lofandes för en Lumber
 på ifra; men ingen annan någon citation siwra ut den inlogga.
 Swansjöets sig för Rimboas Läkare, Fabian Lufers Boström, Boström Mästar
 Mästarne dr. be. ifra Jorgab Sveta ut Båsnormen, g. for, om sin Lade den
 det hickanna; siwra ifra Linnies dotter Matts Matts for råjds
 namn, ut: Lufers om Micholmofstid of föledon Lufers kommit;
 hickat det Galt Andert Mästarne offoläta Fabia, Lufers Lufers
 for be Lufers utskick i Linnies till of. 24 Jan: 1674 Lufers
 de for på om onfug, wäl Lufers utskick blefven, den ut
 ifra offra uti samma sörchen om Lufers Lufers, for
 om Lufers Galt Lufers om of siwra sig Lufers i Lufers uti,
 siwra det att Lufers dotter, Lufers Lufers Matts shall for
 Lufers om Lufers Lufers om Lufers Lufers utskick, utskick
 om Lufers Lufers Lufers Lufers utskick, utskick
 siwra Lufers Lufers, utskick Lufers Lufers utskick utskick
 ut Lufers utskick, ifra till utskick utskick siwra Galt Lufers Lufers,
 namn: ut Lufers Lufers Lufers Lufers utskick Lufers Lufers
 Lufers, ut utskick Lufers, Lufers om Lufers utskick Lufers Lufers
 ut Lufers Lufers Lufers Lufers, ifra Lufers ifra på Lufers Lufers
 Lufers Lufers utskick Lufers Lufers, utskick Lufers Lufers Lufers
 utskick Lufers: utskick Lufers Lufers Lufers Lufers Lufers Lufers
 ifra Lufers for.

Leski Gertrud Mårtensdotter Paraisilta epäili, että hänen poikansa Matts Mattsson oli tapettu Turussa. Poika oli kuollut kuitenkin Merthenin saunassa häkään. KA z:189, TKO 6.2.1674, 27–29.

Saunan parantava vaikutus

Saunaan mentiin horkassa, huonovointisuudessa ja selkeissä tunnistettavissa sairauksissa. Sen lämmön katsottiin parantavan sairautta ja sairaalle tuotiin saunaan sopivaa ruokaa ja yrteillä ryyditettyä juomaa, tai ainakin lämmintä olutta. Sairaana luona käytiin vierailulla, kunnes hän parani tai kuoli. Turusta löytyi myös sairashuonetta muistuttava saunaan perustettu laitos, jossa oli samanaikaisesti useita potilaita ammattitaitoisen väliskärin hoidossa. Myös lääketieteen professori Elias Tillandz uskoi saunan parantavaan voimaan, ja hänen kuurilaitokseensa Kupittaaalla rakennettiin sauna jopa spitaalisten parantamiseen.

Hovioikeuden presidentin Lorentz Creutzin valtuutettu Laurentius Wilstadius tuli oikeuteen huhtikuussa 1680 ja kertoi, että presidentin kokki Erik Claesson oli saanut tarttuvan taudin, mutta halunnut salata sen. Asian tultua ilmi hänen oli käsketty poistua presidentin hovista, minkä oli tehnytkin. Erik asettui hovin naapuriin Mickel Pyrrin taloon, joka oli myös Josef Krydman naapuri.

Tämän jälkeen hovin päivittäisiä ruokavaroja ja olutta oli alkanut kadota. Presidentin aitaan ilmestyi keittiön lähelle yhä uudelleen aukkoja aitaan Krydman pihalle. Kokki oli mennyt Pyrrin luo ja pyytänyt saada majoittua tämän taloon, mutta tämä oli kieltänyt sen. Hän oli suostunut tähän vasta, kun presidentti oli pyytänyt, että kokki saisi parannella sairauttaan Pyrrin saunassa.

Hovin palveluskunta oli kulkenut sitten aidan läpi viemään hänelle ruokaa saunalle. Kokin itsensä mukaan aidan aukon kautta kävi kova liikenne. Presidentin piikat kulkivat siitä öin ja päivin. Pyykkäri tuli siitä saunaan lämmittelemään ja kuivattelemaan vaatteitaan, ja hovin miespuoliset palvelijatkin käyttivät sitä. Kun kokki tuli paremmaksi sairaudesta, oli hän korjannut aikansa kuluksi saunassa Pyrrin piian Margaretan kengät ja saanut siitä palkaksi kuusi äyriä. Hän kielsi täysin, että hänen hallussaan olisi mitään herra presidentille kuuluvaa.

Rykmentinvälskäri Johan Delfvendal antoi kisällinsä Nicklas Thormühlenin kertoa helmikuussa 1692 kämnerinoikeudelle, että hän oli ottanut jokin aika sitten saunaansa potilaaksi Anders Mårtenssonin Huittisten Lauttakylästä. Tämä oli kuollut edellisenä päivänä, ja Jöran Simonsson Lillkrydman oli kertonut tällä olleen rahaa mukanaan 90 taalaria saapuessaan kaupunkiin neljä viikkoa aiemmin. Kun Delfvendal oli tutkinut Andersin repun löytääkseen liinaksia ruumiin pesemiseen heti tämän kuoltua, ei repussa ollut lainkaan rahaa. Vasta kun vainajan tytär oli tutkinut koko saunan, jossa Anders makasi, oli hän löytänyt seuraavana päivänä aamuvarhaisella saunan oven vieressä olleesta kanahäkistä kukkaron, jossa oli runsaat 12 taalaria. Delfvendal ilmoitti nostaneensa tämän jutun, jotta hänen talonsa maineeseen ei tulisi tahraa.

Jan 20. Febr:
 Rykmentz Läkthävarn Mäst: Johan Delfen:
 Dahl lät igenom sin Läkodning Niclas For:
 mülen förordning uttän, förklarad barn:
 Dop förklarad försör för som tyg. sedan
 uttygit en Patient Anders Westman
 från Cantalyta af friskt Tufu, förklarad
 igör genom Jan för Läkthävarn Del:
 fendahl afledit, af sin förän Simonson Lill:
 Artyden full försör en inför bekint att
 samma patient kost 30 R. - Amt. panninger
 för 4 veckor sedan med sig tyg Lill Arden,
 som tyg tyg en offer, dop dop inga pan:
 ningar för genom sumitz; alett anfaller
 som att förän Märfelsson som Jan uttän af:
 vör genom evant Armb beför en som
 en pan ningar examinera, förän för
 sig Armb mit Lill Delfendahl offeren -

Rykmentivälskari Johan Delfvendahl piti saunassa yksityistä sairaalaa. Siellä vuonna 1692 sattuneen kuolemantapauksen yhteydessä tapahtuneen varkauden tutkinta jätti tästä asiakirjoihin jäljen. Muuten tämä laitos olisi jäänyt historian hämäriin. KA z:199, TKO 20.2.1692, 118–121.

Herra Jonas Mennanderin kirjeestä ilmeni joulukuussa 1692, että hänen saunaansa oli viety hänen tietämättään kaksi päivää aiemmin iltahämärissä eräs piika, joka oli kuollut sinne. Porvari Henrik Turvan leski Anna Simonsdotter ei tiennyt, miten hänen serkkunsa Agneta Henriksdotter oli päätenyt saunaan. Agneta oli ollut sairas ja lopulta turvonnut sen vuoksi. Anna määrättiin hakemaan ruumis saunasta vielä samana päivänä ja hautaamaan se, sillä Agnetalla ei ollut muuta sukua kaupungissa.

Kaupunginpalvelija Sigfrid Tasapään leski Brita Jöransdotter oli ottanut kesällä 1695 poikansa Anders Sigfridssonin pois oppipoikapaikastaan pellavakankuri Mickel Hanssonin luota ja antanut poikansa pellavakankuri Anders Bengtssonin oppiin. Mickel vaati tästä luvattomasta toiminnasta rangaistusta Anders Bengtssonille. Anders oli lisäksi levitellyt huhua, että Mickelillä oli tarttuva tauti, vaikka lääketieteen professori Laurentius Braun oli todennut tämän valheeksi. Äiti oli mennyt Anders Bengtssonin luo ja sanonut, että kaikki väki pyysi häntä ottamaan poika Andersin pois Mickelin luota, sillä tällä oli paha tauti, eikä ketään muuta nostamassa sängystä ja kylvettämässä saunassa, kuin Anders Sigfridsson. Myös ratsumiehen vaimo Maria Tyniusdotter oli varoitellut kisällejä, että näiden tulisi huuhdella saunan lavot tarkasti mennessään saunaan mestari Mickelin ja tämän vaimon jälkeen. Niinpä äiti toimitti poikansa toiselle mestarille. Poika sai oltermannin ja pormestarin luvalla olla mestari Andersin luona, kunnes Mickelin taudin laatu ratkesi.

Sauna yösjana ja vuokrattuna asuntona

Talonväki asui vaihtelevasti tilapäisesti saunassa silloin, kun se oli esimerkiksi lämpimämpi tila kuin tupa. Saunassa voitiin toimittaa kaikenlaisia tehtäviä imetyksestä ruoan keittämiseen. Esimerkiksi Henrik Jakobsson Vääräjalka valitti isänsä Jakobin pahoinpidelleen hänet 15. elokuuta 1690. Henrik oli varoittanut isäänsä piian kanssa makaamisesta. Tällöin isä oli ottanut halon ja lyönyt häntä selkään. Kun Jakob sai halon pois, tarttui isä häntä hiuksiin ja heitteli ympäri pihaa. Poika piti kiinni isänsä paidasta, joka repesi. Talon saunassa lastaan hoitamassa ollut Henrikin vaimo Brita Persdotter kertoi kuulleen pihalta meteliä ja pistäneensä päänsä saunan ikkunasta ulos. Hän oli nähnyt miehensä makaavan pihalla ja appensa tämän päällä.

Sauna toimi säännöllisesti yösjana osalle talonväestä. Siellä yöpyivät niin isäntäväki, palkolliset kuin talossa asuvat itsellisetkin. Hovioikeuden varapresidentti Nils Tungellin valtuutettu valitti kesäkuussa 1689, että kihlakunnantuomari Johan Rosskampin talonmies ratsumiehen leski Karin Thomasdotter oli loukannut ja ahdistellut presidentin renkejä. Koska tontti oli ahdas rakennuksille, olivat hänen renkensä maanneet talven saunassa. Karin oli pitänyt suurta riitaa heidän kanssaan. Karinia kuvailtiin katkeraksi ja myrkylliseksi ihmiseksi, joka pyrki kaikin tavoin rikkomaan renkien välit ja saattamaan heidät heidän herransa epäsuosioon.

Sauna mainitaan usein paikkana, johon talon myyneelle henkilölle jätettiin elinikäinen asumisoikeus syytinkiläisenä. Tällöin heidän ei tarvinnut välttämättä maksaa asunnostaan edes vuokraa, vaan asumisoikeus katsottiin kaupanpäälliseksi, ystävänlahjaksi, joka oli tapana antaa kauppasumman päälle. Esimerkiksi Seilin Erik Andersson oli myynyt vuonna 1660 pienen ja vanhan saunan kahdella hopeataalarilla heti kaupunkipalon jälkeen Erik Mårtenssonin leskelle Brita Eriksdotterille. Erik ilmoitti sopineensa, että hänen poikansa, joka kävi koulua Turussa, saisi asua saunassa vuokraa maksamatta niin kauan kuin rakennus seisoi pystyssä. Todistaja, joka oli ollut veneellä noutamassa saunaa, kertoi saunan olevan vain yhden taalarin arvoinen ja Erikinkin hyväksyneen hinnan. Lisäksi pojan asumisesta saunassa ei ollut sovittu kenenkään muun kuullen. Nyt poika oli asunut saunassa jo kaksi vuotta, joten Erikin vaatimus maksusta hylättiin.

Tyttö nukkuu saunassa Albert Gebhardin maalauksessa Orpo (1895). Kuva: Kansallisgalleria.

Sauna oli usein se rakennus, jossa kaupunkiin tulleet vieraat ihmiset viettivät yönsä ennen kuin he saivat vuokrattua itselleen tuvan asunnoksi. Erik Kalkkila toi tammikuussa 1663 oikeuteen laivamiehen vaimo Karin Filipdotterin, joka oli syntynyt Kruunupyyn Lybeckin kylässä ja varastanut Naantalissa ja sitten täällä kaupungissa Erik Kalkkilan kolme hopealusikkaa. Vaimo kertoi oleskelleensa Ruskolla miehensä isäntäväen luona ja tulleen kaupunkiin ennen joulua. Ensimmäisen yön hän oli viettänyt konrehtori Samuel Frisiuksen saunassa.

Laittomasti kaupunkiin saapuneita ihmisiä ei ollut lupa hyysätä luonaan, mutta silti heitä löydettiin tarkastuksissa erityisesti saunoissa asustamasta. Kämneri Johan Graan syytti maaliskuussa 1698 virkansa puolesta porari Anders Hassia siitä, että tämä oli hyysännyt varaspoika Anders Jöranssonia, jota oli rangaistu jo aiemmin varkaudesta. Hassi sanoi, ettei hän tiennyt pojasta muuta, kuin että tämä oli toisinaan mennyt hänen saunaansa kerjäläisnainen Valborg Sigfridsdotterin pojan kanssa. Valborg sanoi Hassin ottaneen pojalta vuokrana kuusi hopeaäyriä, mutta molemmat miehet kielsivät sen. Valborg halusi kuultavaksi vangittuna ollutta Gabriel Prästiä, joka kertoi pojan sanoneen samana päivänä, kun hänet tuotiin vankilaan, että hän oli maksanut tuon summan vuokrana. Hassi sai 40 hopeamarkan sakon pojan luvattomasta hyysämisestä.

Maaseudulta saapuvilla talonpojilla oli tapana yöpyä aina saman kauppatuttavansa talossa. Yösija saatiin usein saunasta, sillä markkina-aikaan porvareiden talot olivat täynnä yöpyjiä. Kauppias Johan Jöransson Boije tuli helmikuussa 1674 oikeuteen äitinsä Jöran Boijen lesken Margareta Eriksdotterin puolesta ja kantoi lesken piikaa Elin Bengtsdotteria ja Jämsän talollista Anders Jakobssonia vastaan siitä, että lesken kellarista oli kadonnut 11 naulan tupakkarulla viikkoa ennen Heikin markkinoita. Sama talollinen oli pysytellyt sitten sen päivän poissa kaupungilla ryyppäämässä ja tullut vasta seuraavaksi yöksi nukkumaan saunaan. Talollinen kielsi varastaneensa tupakan, sillä hän oli ollut lesken kanssa kauppasuhteissa kymmenen vuotta, eikä hän ollut sinä aikana syyllistynyt moiseen.

Turussa oli jo 1600-luvulla tapana vuokrata asuntoja tontin omistajan muista rakennuksista. Usein tällaisia vuokrahuoneita olivat tuvat kamarilla tai ilman, mutta myös sauna kävi asunnosta yksinäiselle ihmiselle ja jopa kokonaisille perheille. Hans Wollen leski Elisabet Jakobsdotter vaati siten kesäkuussa 1652 vuokraa säämiskäntekijä Simon Adonilta 24 taalaria, jotka tämä oli luvannut vuodelta. Simon vastasi, ettei hän ollut saanut käyttää lesken talon kivikamaria, pakaritupaa ja saunaakin yli puoli vuotta, jonka jälkeen leski oli ajanut hänet luotaan.

Kimpiastia veden kantamiseen. Sangossa on vuosiluku 1732. Kuva: Turun museokeskus.

Sauna toimi myös työskentelypaikkana. Sen valaistus oli vähäinen varsinkin talvisaikaan, mutta valoa oli ilmeisesti riittävästi esimerkiksi kankaan kutomiseen, pyykkämiseen ja ruoanlaittoon. Erityisesti naiset kokoontuivat saunaan ja keskustelivat siellä eri asioista työn jouduttamiseksi. Riitaakin saunassa syntyi. Piika Karin Pāvalsdotter valitti heinäkuussa 1668 vaimo Gertrud Brusiusdotterin huutaneen häntä huoraksi. Yksi todistajista kertoi kuulleensa tämän, kun Karin oli kutonut kerran saunassa omaa palttinaansa ja tulleen sitten tupaan.

Turussa kulki maaliskuussa 1680 huhu, että irtolaisnainen Valborg Filipsdotterin kaksi lasta olisivat nähneet linnanpuomilla, kuinka sika raahasi pikkulapsen ruumista. Tullimies Erik Syringin vaimo Brita Klemetsdotter oli kertonut Valborgille synnyttäneensä kesken viikkoa vaille neljän kuukauden ikäisen sikiönsä vähän ennen joulua 1679. Tämän kahden kätensä kokoisen lapsen hän oli laittanut hautaamattomana portaiden alle. Valborg oli sanonut Britalle, ettei kuollutta lasta voinut kohdella siten.

Brita, Valborg ja piika Maria Thomasdotter olivat keskustelleet asiasta saunassa ilmeisesti työskennellessään siellä, mutta he eivät olleet ilmoittaneet siitä kirkkoherralle.

Lapsen peite 1600-luvun puolivälistä. Kuva: Turun museokeskus.

Kaupunginviskaali Tegelman vaati toukokuussa 1693 Turun koulun kollegaa Gustaf Säskylensistä rangaistavaksi siitä, että tämän saunassa asui irtain vaimo Lisbeta Larsdotter, joka oli kutonut siellä 48 kyynärää palttinaa. Vaimo oli kuitenkin Uudenkirjon kirkkoherran Gustaf Fonteliuksen talonvartija täällä kaupungissa ja kirjoitettu siinä ominaisuudessa henkikirjaan. Piika Kirstin Jöransdotter kertoi puolestaan tullessa palvelukseen kolme viikkoa ennen joulua vuonna 1696 porvari Johan Larssonille. Kirstin oli matkustanut kolmantena joulupäivänä Raisioon emäntänsä luvalla. Sieltä hän oli palannut seuraavana sunnuntaina. Tällöin Johan Larsson oli syyttänyt häntä padan varastamisesta sekä ajanut hänet luotaan, sillä Kirstin oli mennyt padan kanssa keittämään saunaan ja jättänyt sen sinne matkustaessaan. Saunassa tehtiin myös tulenarkoja työtehtäviä, kuten savustamista. Myös paloviinaa poltettiin saunassa ja usein yöllä, jolloin jonkun oli vartioitava tulta jatkuvasti.

Kaarle XI:n hopeaäyri vuodelta 1674. Kuva: Suomen kansallismuseo.

Sauna ja varkaat

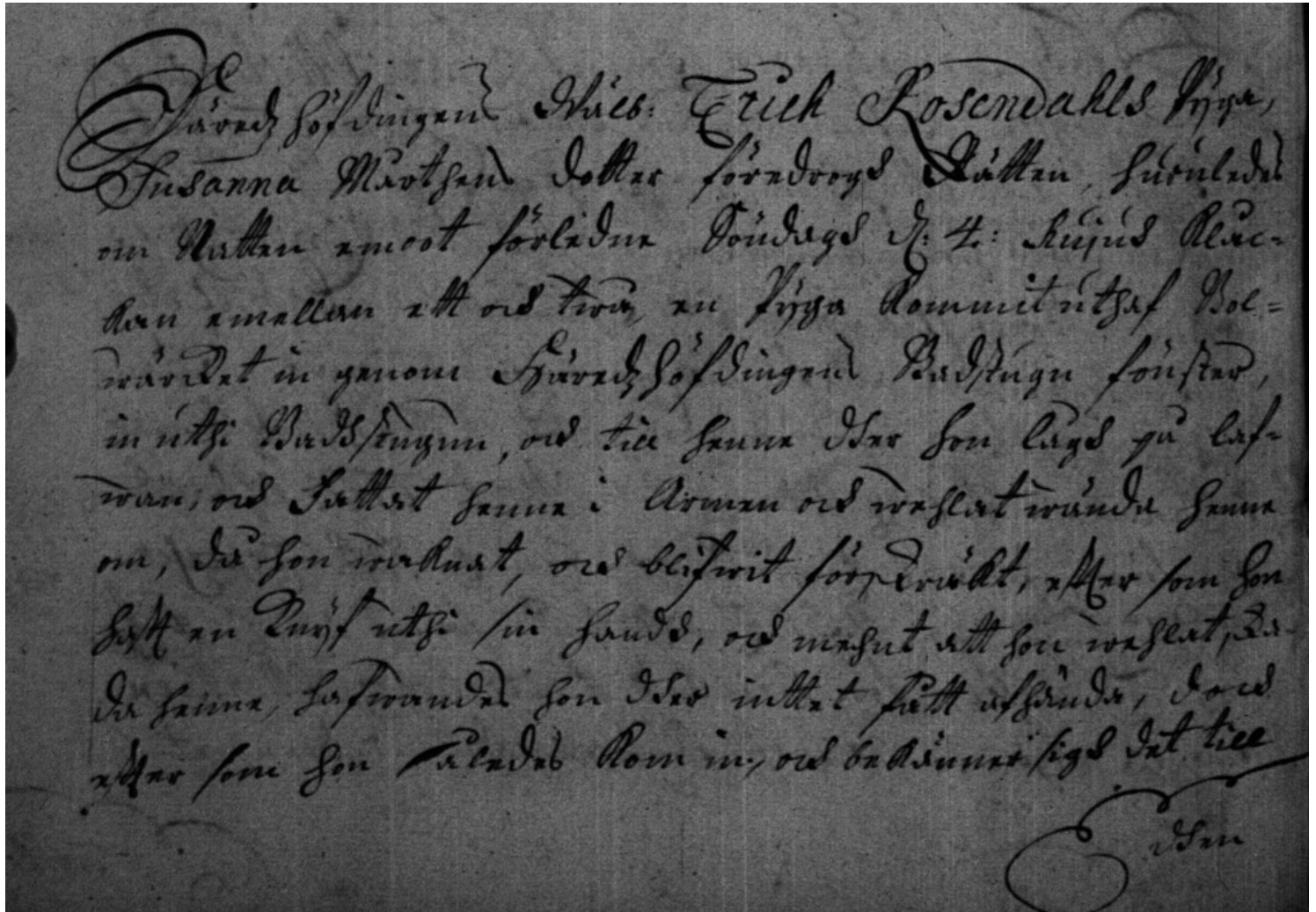
Sauna mainitaan usein varkaustapausten yhteydessä, sillä kaupungin saunoissa asui taloudellisesti huono-osaista ja varastamaan tottunutta väkeä. Saunassa suunniteltiin tehtävät varaskeikat ja sieltä lähdettiin itse tekoon. Varastettu tavara voitiin jakaa saunassa tai piilottaa sinne. Kun talonväki oli saunassa, iskivät varkaat tuvan ylisille ja veivät helppona saaliinaan vaatetavaraa. Myös saunojien riisuttujen vaatteiden taskuista katosi rahaa.

Porvari Jöran Mattsson Krydma valitti huhtikuussa 1675, että hänen aitastaan oli varastettu tynnyrillinen suolaa. Edesmenneen Märten Simonssonin tytär vaimo Maria tunnusti maanneensa kyseisenä perjantai-iltana sotamies Erikkin vaimon Maria kanssa Johan Kiiskisen saunassa ja lähteneensä tämän kanssa varkaksiin.

Laamanni Gjösin talonvartija vaimo Lisbeta Thomasdotter esitti tammikuussa 1690 oikeudelle vaatteet, jotka hän oli saanut takaisin Mickel Lillkoukkarin piialta, jolle Elin Henriksdotter oli pantannut ne neljällä äyriellä. Elin Henriksdotter ja Lisbeta Rasva myönsivät varkauden ja sanoivat vieneensä tavarat samana iltana Lars Hyrysen lesken Margareta Bertilsdotterin saunaan, jossa he olivat jakaneet saaliinsa. Margareta oli pitänyt heille tällä ajalla pärettä. Hänelle oli annettu muhvi ja säämiskätyyny vaivoistaan ja siitä, että naiset saivat nukkua yönsä saunassa. Margareta joutui myöntämään, että vaatteet olivat olleet hänen saunassaan, mutta hän sanoi, ettei tiennyt, minne ne olivat joutuneet.

Kirkonköyhä vanha nainen Karin Persdotter valitti syyskuussa 1690, että Lisbeta Jakobsdotter oli vienyt kahdeksan päivää sitten lauantaina hänen hameensa taskusta 4:29 taalaria Karinin saunoessa Jakob Turkmanin luona. Lisbeta sanoi Turkmanin vaimon Valborg Nilsdotterin käskeneen häntä ottamaan rahat. Lisbeta oli vastannut vaimolle, että moinen teko olisi suuri synti.

Loimaan Ypäjän sotamiehet Johan Mattsson ja Henrik Sigfridsson otettiin marraskuussa 1690 kiinni varkaudesta. He olivat majoittuneet Olof Palikan luo. Kun tämän vaimo Sara Johansdotter oli mennyt noutamaan päreitä saunastaan, oli hän huomannut muurin päällä laukun. Kun hän oli katsonut sinne, oli siellä ollut hopeatuoppi. Vaimo huusi miehensä paikalle ja laukusta löytyi lisäksi kolme hopealusikkaa ja kaksi hopeasormusta. Sotamiehet pyysivät porvaria pitämään hopean ja päästämään heidät menemään. Tämä nouti kuitenkin pormestarilta apua.

Hovioikeuden asessori Erik Rosendahlin piika Susanna Märtsdotter nukkui vuonna 1697 Aurajoen laiturin vieressä olleessa saunassa, kun eräs varkaissa ollut piika tunkeutui sisään valoaukosta. Saunan sijainti oli hyvä, sillä se mahdollisti pyykkien huuhtelemisen viereisessä joessa. Ehkä joku uskalsi kastautuakin Turun joessa saunareissullaan. KA z:204, TKO 7.7.1697, 506–507.

Kihlakunnantuomari Erik Rosendahlin piika Susanna Märtsdotter kertoi heinäkuussa 1697 erään piian tulleen yöllä jokirannan paalutuksen yli Rosendahlin saunaan valoaukosta ja tarttunut Susanna käsivarresta ja halunnut kääntää tämän maatessaan saunan lauteilla. Tällöin Susanna oli herännyt ja säikähtänyt, sillä piialla oli ollut puukko kädessään ja Susanna oli luullut tämän aikovan vahingoittaa häntä. Susanna epäili Margareta Mattsdotterin tulleen varastamaan ruokaa. Margareta kertoikin menneensä saunaan varastamaan ruokaa. Hän oli huomannut päivällä, että sauna oli lukossa ja luulin

sen olevan tyhjä. Huomatessaan Susannan hän kauhistui ja herätti tämän tehdäkseen tälle asiaa. Hän oli kertomansa mukaan halunnut kysyä, ostaisiko tämä silkkiä, vaikka Margaretalla ei sitä todellisuudessa ollutkaan.

— — —

Kirjoittaja on FT (historia) sekä Turun yliopiston Oikeustieteellisen tiedekunnan väitöskirjatutkija ja Helsingin yliopiston Teologisen tiedekunnan tutkija. Hän on keskittynyt tutkimuksissaan 1600-luvun Turkuun.

Lähteet:

Alkuperäislähteet

Kansallisarkisto (Helsinki)

Raastuvanoikeuksien renovoidut pöytäkirjat

Turun kämnerinoikeuden pöytäkirjat KA z:171–z:207 (1639-1700)

Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjat KA z:1–z:67 (1623–1700)

[1] KA z:205, TKO 17.1.1698, 22–24.

[2] KA z:188, TKO 14.6.1673, 131–132.

[3] KA z:201, TKO 30.10.1694, 407–409.